

ravnost v tragedično občutenje sveta, ostaja pa tudi vprašljiva tragičnost konkretnega, v posameznih igrah prisiljeno preveličanega, patetičnega duševnega vrtnčenja in trpljenja, ki naj prinaša očiščenje.

Ervin FRITZ, Mirakel o sv. Neži, DZS, Ljubljana 1977

Svojevrstna demitizacija, ironizacija in parodizacija se godi tudi v Fritzovi igri z zgodbo o devici in svetnici Neži; ob njeni oficialni podobi se razkrije njena 'resnična' štorijska, ki je seveda s prvo v kričečem nasprotju, vse vzvišeno in sveto je znižano v duhovito, radoživo, posvetno, naravnost frivolno dogodivščino živahne in neučakane Nežice.

Mirakel oziroma antimirakel vpelje, izpelje in se vanj večkrat vmeša pripovedovalec, namreč slovenski kaplan »iz še ne čisto pozabljenih časov«; govori v prozi z arhaizirano sintakso in daje dekletom v dvorani sv. Nežo za zgled deviške čistosti. Njena zgodba se nato odvija v dramski obliki in večinoma v klišejskih, znano zvenceh, preprosto rimanih verzih, ki simplificirano in poučno nizajo nauke in dejanja krščanskih vrlin. Avtor pravi: »zgodba, osebe, sentence, nauki, pesmi, sploh večina tega, kar tvori tkivo dela, je preplonkano in pokradeno.« Vse to je namreč storjeno hoté, Fritz se iz Nežinega čudeža in zlaganega moralizma norčuje; dodal je le »brezbožni materializem in nekrščansko hudobijo«, kar je razvidno iz kvantaško zbanaliziranega popisovanja posledic Nežine seksualne izkušnje (doživi jo, naivna kakor je, s sinom cesarjevega namestnika, preoblečenim v Kristusa) oziroma iz predlogov in ukrepov, ki sledijo, da bi ji »vrnili« devišstvo, pa tudi iz moralnopolitičnih razpravljanj o krščanstvu, ko v Rimu še ni bil državna religija; namestnikova hetera Lavinija

prepričuje Nežo, naj postane žena njegovega sina, vendar se ta ne da speljati, s pomočjo angela varuha se reši vseh nevarnosti, ki ji pretijo — posiljevalca celo udari smrt. Katehet s svojim manipuliranjem vere poskrbi, da Neža postane še mučenica, z manjšimi »čudeži« pred njeno smrtjo pa pridobi še nove vernike.

Bolje bi bilo, ko bi ta igrice ostajala res zgolj popevajoča in igračkasta, nekoliko lascivna zabava ob (s)preobrnjeni podobi deviške svetnice, to pa seveda ni nič usodnega, saj ves dogodek razglase za apokrif, uradno je Neža še vedno devica, čeprav lažna; v čezmerni in prereseo zagnani avtorjevi ogorčenosti nad spolzkim cerkvenim moralizatorstvom pa je v pretiranem sorazmerju z lastno snovno malopomembnostjo, zlasti še, ker danes ravno področje erotike in seksa v literaturi in nasploh ni posebno omejevano in zatirano.

Jože JAVORŠEK, Improvizacija v Ljubljani, ZO, Maribor 1977

Če so obravnavane igre Kmecla in Fritza znane osnove, ki so jih uporabljale, varirale v drugačnost, se od njih distancirale in jih obrnile tako rekoč na glavo, jih predvsem iz duhovno vzvišenih sfer prenesle in vsaj deloma »znižale« na »manjvredno« telesno, mite razvrednotile oziroma relativizirale, pa uporablja Javoršek pri svoji igri analogijo; znanim primerkom improvizacij v Versaillesu, Parizu in na Almi (Molière, Giraudoux, Ionesco) je dodal še ljubljansko. Gre za istosmiselno varianto že uveljavljene strukture, vsebine in oblike, ne za kakršno koli rušenje, parodiziranje ali ironizacijo.

Igra je napisana kot »obračun« s krizo ljubljanske Drame v šestdesetih letih in v njej nastopajo igralci tega gledališča s svojimi praviimi imeni (in morda celo z lastnimi razmišljanji), ki